

ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ*
Правни факултет за привреду и
правосуђе
Нови Сад

УДК 339.9:336.7
Монографска студија
Примљен: 15.01.2015
Одобрен: 23.01.2015

СПРЕЧАВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА У ЕРИ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Сажетак: Под глобализацијом се подразумева процес који за циљ има стварање општесветског друштва кроз синхронизоване политичке, економске и војне активности низа политичких, војних и економских субјеката. Глобализација је процес који је чини се неминован и који на неки начин представља потврду напретка цивилизације који се огледа у различитим научно технолошким достигнућима. Као најдоминантније обележје глобализације свакако да можемо издвојити све ужу повезаност и међузависност држава која се манифестује кроз све шири круг привредних делотности које постају транснационалне, и са којима се више не може управљати унутар једне земље. Такође, на таласима глобализације суочавамо се и са интеграцијом тржишта, држава и технологија, у до сада невиђеном степену, која омогућава појединцима, корпорацијама, новцу и капиталу несметан и убрзан проток широм света. Све то, додатно је расламсало појаву која се огледа у прању новца. Модалитети прања новца су разноврсни и из дана у дан се мењају и додатно усавршавају захваљујући утицају процеса глобализације и константног научно технолошког напретка. У том смислу, предмет овог рада јесте утицај глобализације на прање новца, односно проблем спречавања прања новца у ери глобализације. У овом раду, аутор је покушао да анализира на који начин глобализација а посебно глобализација светске економије утиче на феномен прања новца.

Кључне речи: глобализација, прање новца, општесветско друштво, организовани криминалитет

Уводна разматрања

Глобализација је термин који се како у општој тако и у стручној јавности у последње време много помиње. Наиме, ради се о термину који се у различитим областима људског деловања разматра са различитих аспеката. Другим речима, глобализација је захватила сва поља друштвеног живота - пословање, политику, национални идентитет, економију и сл.

---

* jdragojlovic@pravni-fakultet.info

Глобализација као процес данас је присутна и различито се тумачи и дефинише. Управо из тог разлога, важно је направити разлику између термина који се често погрешно користе и поистовјеђују, а реч је о глобализму, глобализацији и светском поретку. У том смислу, глобализам представља идеологију, глобализација је процес, а нови светски поредак је систем.¹

Глобализација се може одредити као процес стварања општесветског друштва кроз синхронизоване политичке, економске и војне активности низа политичких, војних и економских субјеката чији су носилац Сједињене Америчке Државе.² Глобализација је процес који је чини се неминован и који на неки начин представља потврду напретка цивилизације који се огледа у различитим научно технолошким достигнућима. Наиме, живимо у времену где компјутери и информационе технологије представљају свакодневницу, толико да је готово немогуће замислити било коју људску активност у којој рачунари нису нашли своју примену. Анализирајући глобализацију, намеће се закључак да се суочавамо са појавом која има више димензија - економску, друштвену, политичку, идеолошко културну, војну, еколошку.

Свакако, као најдоминантније обележје глобализације можемо издвојити и све ужу повезаност и међузависност држава која се манифестује кроз све шири круг привредних делатности које постају транснационалне, и са којима се не може управљати унутар једне земље.³

У том смислу, предмет овог рада јесте утицај глобализације на прање новца, односно проблем спречавања прања новца у ери глобализације. У овом раду, аутор је покушао да анализира на који начин глобализација а посебно глобализација светске економије утиче на феномен прања новца.

Прање новца представља једну од најраспрострањенијих криминалних делатности на глобалном нивоу. Особеност овог кривичног дела састоји се у различитим облицима испољавања, софистицираности, транснационалном карактеру и уској повезаности са организованим криминалитетом. Такође, ово кривично дело производи низ негативних последица за државу и њено становништво које се одражавају на социјалне, политичке и економске токове. Прање новца представља глобални проблем чијем су се решавању посветиле различите организације на наднационалном нивоу.

Противречности глобализације

Као што смо већ и напоменули, глобализација је процес стварања општесветског друштва кроз заједничко политичко, економско и војно деловање

---

¹ Више о томе у: Драган Симеуновић, *New world order, globalism and globalization*, међународна конференција под називом: *The old and New World Order – between European integration and historical burdens: Prospects and challenges for Europe of 21st century*, ур. Душко Димитријевић, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2014., стр. 17.

² Драган Симеуновић, *Нација и глобализација*, Зограф, Ниш, 2009., стр. 108-117.

³ Мирослав Печуљић, *Глобализација – два лика света*, Монографија, Аспекти глобализације, прир. Ивана Пантелић, Владо Павићевић, Владимир Петровић и Горан Миловановић, Београдска отворена школа, Београд, 2003., стр. 11.

различитих држава. У том смислу, глобализација је процес који тече и не тражи претходну сагласност земаља и привредних субјеката, већ је неумољив и наставља да се развија на таласима различитих техничко-технолошких иновација. Овај термин се односи на најразличитије феномене: од иновација у комуникационим технологијама, транснационалне интеракције производних система и финансијских трансфера, до медијског распрострањања информација, или масовних померања људи (туриста, миграната, избеглица) широм света.⁴

Политички, економски и војно најмоћније државе света на челу са Сједињеним Америчким Државама су носиоци глобализације. Они промовишу водеће циљеве глобализације, који уједно представљају и њене вредности, а то су:

- повезивање држава
- отварање тржишта
- борба против ратова
- борба против производње нуклеарног, хемијског и биолошког оружја
- борба против сиромаштва
- једнакост међу људима
- слободан проток робе, људи и капитала.⁵

Наиме, заговорници глобализације као њене предности и позитивне стране истичу јединствено тржиште, свет без граница, лакши проток људи, роба, капитала... Такође, као предности глобализације можемо истаћи и то да је неке проблеме као што су тероризам, прање новца, еколошке катастрофе, корупцију, борбу против организованог криминалитета и његових различитих делатности, много лакше решавати на глобалном новоу.

Међутим, иако је са једне стране напред поменуте проблеме једноставније решавати на глобалном нивоу, чини се да је експанзија тих појава у ери глобализације све више присутна. Управо лакши проток људи, роба и капитала доприноси лакшем ширењу тероризма, трговине људима, трговине наркотицима и прања новца. Такође, противници глобализације наводе да је глобализација пошаст која убија сваки трачак националног бића, почевши од културе, језика, војске, писма, музике све до националне државе и осећаја националне припадности и националног идентитета.⁶ Такође, као негативна страна глобализације се истиче и стварање још већег јаза између развијених и мање развијених држава, где се улога неразвијених земаља своди само на тржиште јефтине радне снаге и апсолутно укидање њиховог економског и политичког суверенитета. Опасности које са собом доноси глобализација су и непредвидиви токови капитала, шпекулативни напади на поједине националне валуте, финансијске кризе и непредвидива пребацавања производње и запослености из

⁴ Татјана Ђурић-Кузмановић, *Разноврсност приступа и отпора глобализацији*, Школа бизниса, бр. 2/2008., стр 14.

⁵ Жељко Бјелајац, *Трговина људима – злочин против човечности*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, 2014., стр. 28.

⁶ Жељко Бјелајац, Мина Зиројевић, *Безбедносна култура у ери глобализације*, *Култура полиса*, Вол. 11, бр. 23, Институт за европске студије, Нови Сад, 2014., стр. 78.

једне земље у другу. Све ово повећава економску и социјалну рањивост многих земаља, и то нарочито оних које су мале и које су у развоју.⁷

Кратак осврт на феномен прања новца

Најопштије посматрано под прањем новца подразумевају се активности којима се настоји нелегално стечен новац убацити у легалне токове, са циљем прикривања његовог порекла.

Према ширем схватању, прање новца је процес у коме се приходи, за које постоји основана сумња да су стечени криминалном активношћу, преносе, пребацују, трансформишу, размењују или мењају легалним средствима, ради скривања или прикривања праве природе, извора, намене кретања или власништва тих прихода. Циљ процеса прања новца јесте да се учини да средства добијена од недозвољених активности или повезана са њима буду приказана као легитимна.⁸

Према ужем схватању, које је усвојила Генерална скупштина Интерпола 1995. године, прање новца подразумева сваку радњу или покушај радње којом се сакрива или прикрива нелегално порекло средстава, тако да изгледа да она потичу из легалних извора, или се третира као процес током којег се прикрива порекло средстава стечених криминалном делатношћу.⁹

Према Закону о спречавању прања новца и финансирању тероризма¹⁰ под прањем новца се подразумева:

- 1) конверзија или пренос имовине стечене извршењем кривичног дела;
- 2) прикривање или нетачно приказивање праве природе, порекла, места налажења, кретања, располагања, власништва или права у вези са имовином која је стечена извршењем кривичног дела;
- 3) стицање, држање или коришћење имовине стечене извршењем кривичног дела.

Као што можемо приметити, прање новца је кривично дело деривативног карактера, односно прање новца је пратеће кривично дело, јер да би се уопште могло доћи у ситуацију да је потребно да се реализује прање новца, односно да би се уопште јавила потреба за прањем новца неопходно је да су се прибавила одређена финансијска средства на нелегалан начин и то по правилу извршењем неког другог кривичног дела. Наравно, јасно је да прању новца претходи неко кривично дело имовинског карактера, односно кривична дела чијим се извршењем прибављају велика финансијска средства. У том смислу,

---

⁷ Мирослав Јовановић, „Глобализација и европске вредности“, Годишњак 2013, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, Београд, вол. 7, бр. 9, 2013., стр. 36.

⁸ James Richards, *Transnational Criminal Organisations, Cybercrime and Money Laundering*, CRP, Press, London, 1999., р. 44.

⁹ Бранко Вучковић, Весна Вучковић, *Појам, карактеристике и облици испољавања феномена прања новца*, Организовани криминалитет изазов XXI века, ур. Жељко Бјелајац и Мина Фатић Зиројевић, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, 2012., стр. 270.

¹⁰ Закон о спречавању прања новца и финансирању тероризма, *Сл. гласник РС*, бр. 20/09, 72/09 и 91/10

јасно се назире и нераскидива веза између прања новца и организованог криминалитета. Међутим, прање новца не можемо посматрати само као пратећу појаву организованог криминалитета или неког другог облика криминалног деловања (где се стиче велика финансијска добит), јер се заправо ради, о кривичном делу, које оставља озбиљне последице на различите привредне токове и представља озбиљну претњу националним и међународним економским токовима.

У бити прања новца лежи намера прикривања других кривичних дела као и нелегално стеченог новца, где се тај нелегално стечен новац настоји убацити у легалне токове, чиме се губи сваки траг повезаности “прљавог новца” са криминалним деловањем. Стога, учесници у прању новца прибегавају разним финансијским трансакцијама у циљу прикривања правог порекла новца, да би га учинили легалним средством промета на новчаном тржишту. На тај начин настоје да обезбеде његово нормално коришћење, у пословним односима у којима настоје да пласирају капитал стечен на нелегалан начин.¹¹ Овим се додатно подиже кредибилитет криминалцима и отвара могућност за стицање још веће моћи и утицаја. Управо се у томе огледају и највеће последице које ова појава производи, а то је да прање новца представља озбиљну претњу интегритету финансијских установа, која доводи у неповољан положај субјекте који легално послују. Додатна опасност по друштво од прања новца се крије и у консолидацији економске моћи организованог криминала, јер му се на тај начин омогућава да улази и у легалну економију,¹² а притом омогућава му се још већа моћ за корумпирање политичког система и креирање политичког живота.¹³

Дакле, крајњи циљ прања новца је несметано коришћење профита који је стечен криминалном делатношћу а самим тим и губљење непосредне везе између криминала и стеченог профита, јер након што новац уђе у легалне токове, његова веза са криминалном делатношћу се прекида.

Утицај глобализације на могућности спречавања прања новца

Јасно је да се потреба за прањем новца јавља код оне групе лица која су на основу различитих криминалних делатности (углавном високопрофитабилних) остварили велики профит и суочавају се са проблемом немогућности легализације тог профита и прикривања његовог криминалног порекла. У том правцу, убрзани развој технологије и глобализација, континуирано унапређују постојеће начине и стварају нове могућности за конвертовање прљавог новца у различите легалне облике финансијске активе.¹⁴

¹¹ Добрица Весић, Економска и политичка компонента корупције и прања новца, *Међународни проблеми*, Вол 60, бр. (4), 2008, 481-501, стр. 492.

¹² Жељко Бјелајац, Милован Јовановић, Специфичности феномена прања новца, Мегатренд ревија, вол. 9, бр. 3, Мегатренд универзитет, Београд, 2012., стр. 105.

¹³ Добрица Весић, оп. цит. стр. 492.

¹⁴ Жељко Бјелајац, *Организовани криминалитет-империја зла*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, 2013, стр. 28.

Посматрано статистички процењује се да је износ опраног новца на глобалном новоу у једној години од 2% до 5% бруто домаћег производа, што је када се изрази у новцу од 800 милијарди до 2 трилиона долара.¹⁵ Овако велика одступања у процени количине опраног новца на глобалном нивоу у периоду од једне године су присутна због илегалне природе трансакција, па се сходно томе тешко могу дати прецизнији подаци.

Анализирајући глобализацију можемо рећи да представља централну покретачку снагу брзих друштвених, политичких и економских промена. Преобликовање глобалне економије повезано је са економском активношћу, јер производња и финансије стичу глобалну и транснационалну димензију управо преко мултинационалних компанија и транснационалних корпорација.¹⁶

Неумољива интеграција тржишта, држава – нација и технологија у до сада невиђеном степену, која омогућава појединцима, корпорацијама, новцу и капиталу несметан и убрзан проток широм света, додатно је распламсало појаву прању новца. Наиме, борба против прања новца у условима слободног тржишта, брзог и једноставног протока новца - све је теже изводљива. Модалитети прања новца су разноврсни и из дана у дан се мењају и додатно усавршавају, а све то захваљујући утицају глобализације и константног научно технолошког напретка.

Стога, нема сумње, да глобализација креира шансе за криминал уопште, а самим тим и за реализацију прања новца. Наиме, технолошки напредак и повећана мобилност људи као и кретање роба и услуга много лакше и брже, доводи до веће заступљености а самим тим и опасности од транснационалног организованог криминалитета јер и организоване криминалне групе користе „благодети“ глобализације за међусобно повезивање са криминалним групама из суседних земаља, као и за криминално деловање изван граница једне државе, што на крају за последицу има и прање новца кроз међународне финансијске токове.

Међутим, и поред напред изнетих чињеница да процес глобализације представља погодно тле за ширење транснационалног организованог криминала, а самим тим и прања новца, ипак одређене видове борбе је ипак лакше водити на глобалном нивоу. У том смислу, лакше је, а чини се и неопходно да се све земље укључе и заједничким снагама крену о борбу против организованог криминалитета и прања новца, јер поменути појаве представљају глобални проблем и погађају како развијене, тако и мање развијене земље. Такође, неопходно је стално радити на унапређењу сарадње, која се састоји у пријављивању и праћењу сумњивих трансакција као и достављању извештаја о тим трансакцијама. Перачи новца имају тенденцију да премештају своје активности у јурисдикције где је недовољно утврђених мера за борбу против прања новца.¹⁷ Исто тако, идентификација корисника рачуна је обавезна, јер се овом

---

¹⁵ *Money-Laundering and Globalization*, преузето са: <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/globalization.html> (11. 12. 2014.)

¹⁶ Александар Грачанац, *Глобално банкарство*, Факултет пословне економије – Едуконс, Сремска Каменица, 2009., стр. 13.

¹⁷ Roger Classens, *Ethics, Corporate Values and Prevention of Money Laundering*, Удружење банака Србије, Београд, 2006., стр. 35.

идентификацијом пре свега стварају услови за праћење и долажење до информација о кретању новчаних трансакција са једне стране а са друге стране стварају се услови за развијање система борбе против прања новца. Контрола уношења и изношења новца и других финансијских инструмената у земљу, такође представља један од значајнијих механизма у сузбијању прања новца. Ефикасни и континуирани систем контроле уношења и изношења новца из земље, обезбеђује се праћењем новчаних токова, анализом праваца и трендова таквих токова и њихове нелегалне природе, а на бази тога иницирањем одређених мера и радњи на откривању и разјашњавању конкретних криминалних активности.¹⁸

Закључак

Прање новца је феномен који погађа све земља света без обзира на степен њихове развијености, а у условима глобализације и константног научног и технолошког развоја ова појава је у перманентном расту. Наиме, слободно тржиште, брз и једноставан проток новца као и различите финансијске трансакције које превазилазе границе једне земље, чак и једног континента, представљају погодно тле за ширење прања новца. У таквим словима, много теже је испратити различите трансакције и финансијске токове са једне стране, а са друге стране постојање држава у којима постоји загарантована дискреција и неограничена величина трансакција додатно отежава посао.

Уношењем нелегално стеченог новца у легалне токове долази до економских поремећаја и нестабилности, опада пословање легалног приватног сектора, утицаја на девизне курсеве и страна улагања као и до губитака контроле над економском политиком, што генерално посматрано, утиче на слабење репутације земље.

Прање новца се никада не може посматрати као проблем једне државе, посебно ако се има у виду начини и методи на основу којих долази до прања новца, а који готово увек подразумевају новчане трансакције које се реализују у више држава. Размена информација између држава и других организација које воде борбу против прања новца представља нужан услов за његово ефикасно сузбијање. Такође, ако се има у виду да прање новца представља кривично дело деривативног карактера неопходност сузбијања ове појаве се још више намеће као обавеза.

У том смислу, јасно је да прању новца увек претходи неко друго кривично дело и то она кривична дела која спадају у дела организованог криминалитета. Стога, јасно се назире и неодвојива веза између прања новца и организованог криминалитета. Такође, прање новца додатно подстиче организоване криминалне групе на вршење кривичних дела, јер им омогућава да илегално стечен новац убаце у легалне токове, јер са реализацијом прања новца њихове делатности добијају пуни смисао. Сходно томе, прање новца је криминална

¹⁸ Жељко Бјелајац, Организовани криминалитет-империја зла, оп. цит. стр. 334.

делатност која је у непосредној вези са организованим криминалитетом, а у времену глобализације је све присутнија и заступљенија у готово свим државама света. Борба против ове криминалне делатности је могућа само на глобалном нивоу и управо ту треба тражити шансу за сузбијање ове појаве.

Литература:

1. Bjelajac, Željko, Zirojević, Mina (2014). Bezbednosna kultura u eri globalizacije, Kultura polisa, vol. 11, br. 23, Institut za evropske studije, Novi Sad, str. 77-99.
2. Bjelajac, Željko, Jovanović, Milovan (2012). Specifičnosti fenomena pranja novca, Megatrend revija, vol. 9, br. 3, Megatrend univerzitet, Beograd, str. 99-118.
3. Bjelajac, Željko (2013). Organizovani kriminalitet-imperija zla, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Novi Sad.
4. Bjelajac, Željko (2014). Trgovina ljudima – zločin protiv čovečnosti, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Novi Sad.
5. Vesić, Dobrica (2008). Ekonomska i politička komponenta korupcije i pranja novca, Međunarodni problemi, vol 60, br. 4/2008, str. 481-501.
6. Vučković, Branko, Vučković, Vesna (2012). Pojam, karakteristike i oblici ispoljavanja fenomena pranja novca, Organizovani kriminalitet izazov XXI veka, ur. Željko Bjelajac i Mina Fatić Zirojević, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Novi Sad, str. 269-283.
7. Gračanac, Aleksandar (2009). Globalno bankarstvo, Fakultet poslovne ekonomije – Edukons, Sremska Kamenica.
8. Đurić-Kuzmanović, Tatjana (2008). „Raznovrsnost pristupa i otpora globalizaciji“, Škola biznisa, br. 2/2008, 14-26.
9. Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma, Sl. glasnik RS, br. 20/09, 72/09 i 91/10.
10. Jovanović, Miroslav (2013). Globalizacija i evropske vrednosti, Godišnjak, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu, Beograd, vol. 7, br. 9, str. 34-42.
11. Pečuljić, Miroslav (2003). Globalizacija – dva lika sveta, Monografija „Aspekti globalizacije“, prir. Ivana Pantelić, Vlado Pavićević, Vladimir Petrović i Goran Milovanović, Beogradska otvorena škola, Beograd, str. 8-19.
12. Simeunović, Dragan (2014). New world order, globalism and globalization, međunarodna konferencija pod nazivom: The old and New World Order – between European integration and historical burdens: Prospects and challenges for Europe of 21st century, ur. Duško Dimitrijević, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 17.
13. Simeunović, Dragan (2009). Nacija i globalizacija, Zograf, Niš.
14. Money-Laundering and Globalization, preuzeto sa: <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/globalization.html> (11. 12. 2014.)
15. Richards, James (1999). Transnational Criminal Organisations, Cybercrime and Money Laundering, CRP, Press, London.
16. Roger Classens (2006). Ethics, Corporate Values and Prevention of Money Laundering, Udruženje banaka Srbije, Beograd.

PREVENTION OF MONEY LAUNDERING IN THE ERA OF GLOBALIZATION

Summary: Globalization mean a process that aims to create a universal society through synchronized political, economic and military activities of a number of political, military and economic subjects. Globalization is a process that seems to be inevitable and that in some way represents a confirmation of the progress of civilization, which is reflected in the different scientific and technological achievements. As the most dominant feature of globalization is that we can point out more closer connection and interdependence of countries that is manifested in the ever-expanding circle of economic activities which become transnational, and which can no longer be managed within the borders of one state. Also, we face with the integration of markets, nations and technologies, in so far unseen proportions, which allows individuals, corporations, money and capital unobstructed and accelerated flow across the world. All of this further increased money laundering. The modalities of money laundering are diverse and from day to day change and further improve thanks to the influence of globalization and constant scientific and technological progress. Therefore, the main subject of this paper is is the impact of globalization on money laundering and the problem of preventing money laundering in the era of globalization. In this paper, the author attempts to analyze how globalization and especially the globalization of the world economy affects the phenomenon of money laundering.

Key words: globalization , money laundering, a universal society , organized crime